

ΓΝΩΡΙΖΩ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΜΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ

Κατερίνα Δήμου, Δασκάλα, Υπεύθυνη Π.Ε. Δ' Δ/σης Α/θμιας Εκπ/σης Αθηνών
Αχιλλέας Μανδρίκας*, Δάσκαλος, Γεν. Γραμματέας Παραρτήματος Αττικής
ΠΕΕΚΠΕ

Λέξεις - κλειδιά: ανάδειξη της αξίας του τόπου, διαθεματική προσέγγιση, αλληλεξάρτηση φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, περιβαλλοντικό μονοπάτι, τοπική κοινωνία, ευαισθητοποίηση, δράσεις και προτάσεις μαθητών

Θεματική ενότητα: σχολικό πρόγραμμα – τοπικό θεματικό δίκτυο

Περίληψη: συνοπτική παρουσίαση ενός προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που υλοποιήθηκε στη Δ' Δ/ση Α/θμιας Εκπ/σης Αθηνών από τα 1^ο, 2^ο, 3^ο, 7^ο Δημοτικά Σχολεία Αλίμου τις σχολικές χρονιές 1999-2000 και 2000-2001 από τέσσερις (4) εκπαιδευτικούς και εκατό (100) μαθητές, που συνεργάστηκαν και λειτούργησαν ως τοπικό θεματικό δίκτυο. Η θέση, η ιστορία, το φυσικό και δομημένο τοπικό περιβάλλον και η άγνοια των κατοίκων για τις μεταξύ των στοιχείων αυτών σχέσεις, ήταν τα στοιχεία που μας ώθησαν στη μελέτη του συγκεκριμένου θέματος. Ο γενικός σχεδιασμός περιελάμβανε τα εξής υποθέματα-θεματικές ενότητες:

1) Αρχαιολογικοί χώροι – Μνημεία – Εκκλησίες – Διατηρητέα κτήρια 2) Πεζόδρομοι – Πάρκα – Πλατείες – Ελεύθεροι χώροι 3) Ιστορικά Γεγονότα – Πρόσωπα – Επαγγέλματα – Πνευματική Κίνηση 4) Θάλασσα – Ρέμα (Ανθρώπινες Επεμβάσεις, Γήινη Μορφολογία, Χλωρίδα, Πανίδα) 5) Ονοματολογία Δρόμων – Δρόμοι Ταχείας Κυκλοφορίας – Συγκοινωνιακά Μέσα – Προβλήματα 6) Κοινωνική Ανάπτυξη (Σύλλογοι, Φορείς, Οργανώσεις) 7) Εκπαίδευση

Σκοπός: σκοπός εφαρμογής του συνολικού προγράμματος στην εκπαιδευτική διαδικασία ήταν η ιστορική, οικονομική, κοινωνική και φυσική μελέτη και ανάδειξη της αξίας του τόπου που μελετούμε μέσω επιμέρους στόχων:

- γνωριμία των μαθητών με το ιστορικό περιβάλλον της περιοχής τους, ώστε μέσω του σεβασμού να καταδειχθεί η ανάγκη προστασίας του
- εντοπισμός των αλλαγών του φυσικού περιβάλλοντος στη ροή του χρόνου και της επίδρασης των κατοίκων σ' αυτές
- άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία μέσω της συνεργασίας με ειδικούς, κατοίκους, τοπικούς φορείς και άλλα σχολεία
- μύηση στην έρευνα, έλεγχος πληροφοριών, σύνθεση στοιχείων, ομαδική εργασία, ανάπτυξη υπευθυνότητας, κατανομή ρόλων και αρμοδιοτήτων

Σκοπός της παρουσίασης στο Συνέδριο είναι να δώσουμε στους εκπαιδευτικούς ένα παράδειγμα τέτοιου προγράμματος ως εφαρμοσμένη διδακτική πρόταση.

Μέθοδος: η μέθοδος φυσικά ήταν κατ' εξοχήν **βιωματική**, όπως ταιριάζει στη συγκεκριμένη ηλικία μαθητών, ενώ χρησιμοποιήθηκαν ως ειδικότερες **στρατηγικές** :

- η **μελέτη πεδίου**, που έγινε με τη **μορφή περιβαλλοντικών μονοπατιών**, που προσδιορίζουν ακριβέστερα την οργάνωση επισκέψεων σε δομημένο ή φυσικό περιβάλλον. Πρώτο βήμα ήταν η χάραξη στον τοπικό χάρτη των οργανωμένων διαδρομών, συζήτηση με τους μαθητές για την πορεία που θα ακολουθήσουμε, προβολή φωτογραφιών ή διαφανειών για τη συγκεκριμένη διαδρομή και εφοδιασμός με κατάλληλο υλικό. Κατά τη διάρκεια των διαδρομών έγινε συστηματική παρατήρηση, καταγραφή και συλλογή στοιχείων και επί τόπου συζήτηση για τις αλλαγές που έγιναν στη ροή του

χρόνου, για τις δυνατότητες επιβίωσης της φύσης, για τις αλλοιώσεις του φυσικού τοπίου και για τους τρόπους προστασίας του. Με την επιστροφή στην τάξη ακολουθούσε σύνθεση των στοιχείων κάθε μορφής και συζήτηση για την καλύτερη αξιοποίηση και παρουσίασή τους.

- η **επισκόπηση ιδεών** με επικέντρωση στην έρευνα με τη μορφή ερωτηματολογίων, που συμπληρώθηκαν από τα παιδιά, τους γονείς και από την ευρύτερη κοινότητα και με τη μορφή συνεντεύξεων που πήραν τα παιδιά από φυσικά πρόσωπα και εκπροσώπους φορέων
- η **βιβλιογραφική έρευνα** μέσα από βιβλία, τοπικές εφημερίδες, περιοδικά συλλόγων και εκδόσεις του Δήμου Αλίμου

Μέσα εργασίας: Επιχειρήθηκε **διαθεματική και ολιστική προσέγγιση** του θέματος με εμπλοκή των περισσότερων μαθημάτων του αναλυτικού προγράμματος, ώστε να μελετήσουν καλύτερα οι μαθητές συγκεκριμένες πλευρές του θέματος και να αντιληφθούν την αλληλεξάρτηση φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος: **Γεωγραφία** (π.χ. με μελέτη χάρτη, χάραξη περιβαλλοντικών μονοπατιών), **Γλώσσα** (π.χ. με καταγραφή πληροφοριών και συνεντεύξεις), **Μαθηματικά** (π.χ. με στατιστική επεξεργασία ερωτηματολογίων), **Φυσική** (π.χ. με χημικές αναλύσεις νερού του ρέματος και της θάλασσας), **Ιστορία** (π.χ. με καταγραφή ιστορικών στοιχείων για τον Άλιμο), **Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή** (π.χ. με αναζήτηση δράση κοινωνικών και πολιτικών φορέων, κυκλοφοριακή αγωγή), **Αισθητική Αγωγή** (π.χ. με κολάζ συνοικιών, επιτραπέζιο παιχνίδι με χάρτη της περιοχής).

Τοπική κοινωνία: η σύνδεση με την τοπική κοινωνία κατά τη διεξαγωγή του προγράμματος έγινε με δύο τρόπους. Κατ' αρχήν, αξιοποιήθηκαν πρόσωπα και φορείς που κατείχαν λόγω θέσης, ηλικίας, εντοπιότητας και ειδικότητας σημαντικές πληροφορίες: ο κ. Γιώργος Σμαράγδης, πρόεδρος της Κοινότητας Καλαμακίου μεταξύ 1959-68, ο κ. Φάνης Γαλάνης, πρώην σχολικός σύμβουλος και ερευνητής της ιστορίας του Αλίμου, η κ. Κων/να Καζά, αρχαιολόγος της Β' Εφορείας Προϊστορικών & Κλασικών Αρχαιοτήτων, ο κ. Αλέκος Αλούκος, τότε Δήμαρχος Αλίμου, ο κ. Αντώνης Φουστέρης, τότε αντιδήμαρχος περιβάλλοντος, η κ. Ελένη Καρανικόλα, αντιπρόεδρος της Δημοτικής Βιβλιοθήκης, η κ. Φιλίτσα Φρουζάκη, καθηγήτρια του 2^{ου} Λυκείου Αλίμου, ο κ. Μανώλης Τσούλος, επιστάτης του Συμμαχικού Πολεμικού Νεκροταφείου, οι ιερείς όλων των ενοριακών ναών του Δήμου Αλίμου, η κ. Ελένη Φιλοσοφά και ο κ. Παναγιώτης Λεοντσίνης, μέλη του Εξωραϊστικού Συλλόγου Κυθηρίων «Η Μυρτιδιώτισσα», το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Αργυρούπολης με τη διεξαγωγή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων «Θάλασσα» και «Ρέμα» στις αντίστοιχες ενδιαφερόμενες τάξεις στα πλαίσια του προγράμματος. Είναι φανερό και μόνο από την παράθεση της ιδιότητας καθενός προσώπου ή φορέα η ευρύτητα της έρευνας που έγινε από τους μαθητές, η προσπάθεια για ολόπλευρη κάλυψη όλων των θεματικών ενοτήτων, αλλά και η πληθώρα των πρωτογενών στοιχείων που συγκεντρώθηκαν.

Η εμπλοκή, όμως, της τοπικής κοινωνίας δεν περιορίστηκε μόνο στους «επώνυμους», αλλά επεκτάθηκε σε όσο το δυνατό περισσότερους κατοίκους. Η προσέγγιση των απλών ανθρώπων έγινε με ερωτηματολόγια, με αναζήτηση παλιών φωτογραφιών και με συνεντεύξεις από παλιούς κατοίκους. Κορύφωσή της υπήρξε η παρουσίαση του προγράμματος, μετά την οποία εμφανίστηκαν κάτοικοι ενθουσιασμένοι από την προσπάθεια για να δώσουν επιπλέον πληροφορίες, στοιχεία, διευκρινήσεις και φωτογραφικό υλικό.

Βιώσιμη ανάπτυξη: Το σημαντικότερο αποτέλεσμα από την εφαρμογή του προγράμματος ήταν οι **δράσεις των μαθητών**, που θεωρούμε πως συμβάλλουν στη

βιώσιμη ανάπτυξη του τόπου καθώς προετοιμάζουν υποψηφίους, ευαίσθητους και ενεργούς πολίτες :

- οι επισκέψεις για μελέτη πεδίου σε όλα τα ρέματα, τους λόφους, τα κομμάτια της παραλίας, τα πάρκα-χώρους αναψυχής, τους αρχαιολογικούς χώρους, τις εκκλησίες, τις κεντρικές λεωφόρους
- ο εθελοντικός καθαρισμός της παραλίας από τους μαθητές
- η έκδοση απολογιστικών εντύπων του προγράμματος
- οι επισκέψεις στις υπηρεσίες του Δήμου για προώθηση αιτημάτων

Αλλά και οι **προτάσεις** που διατύπωσαν οι μαθητές με αποδέκτη το Δήμο Αλίμου καταδεικνύουν ότι η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει σε μια καλύτερη ποιότητα ζωής και να δώσει μια άλλη δυναμική στην προώθηση τοπικών ζητημάτων, τα οποία οι ενήλικες δεν αγγίζουν φοβούμενοι το κόστος (οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό):

- διατήρηση και ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων
- σήμανση δρόμων, μονοδρομήσεις, πεζοδρομήσεις, κατασκευή ποδηλατόδρομων, υπόγειων και υπέργειων διαβάσεων πεζών
- προστασία των ρεμάτων και της παραλίας από την ανεξέλεγκτη ρύπανση, την αυθαίρετη δόμηση και τη λανθασμένη διαχείριση
- τακτικός καθαρισμός των πλατειών και των μνημείων
- πολλαπλασιασμός των κοινόχρηστων χώρων αναψυχής-πρασίνου-παιδότοπων

Αποτελέσματα: α) η κινητοποίηση και ευαισθητοποίηση των μαθητών β) η παροχή πρόσθετου υλικού από απλούς κατοίκους και μετά το τέλος του προγράμματος γ) καθαρισμός των μνημείων δ) βελτιώσεις στις παιδικές χαρές ε) συμβολή στη ματαίωση εγκιβωτισμού των ρεμάτων Γερουλάνου και Πικροδάφνης στ) η απονομή του βραβείου «B. Κατσή» από το Δήμο Αλίμου στους συντελεστές του προγράμματος ζ) η υπόσχεση για έκδοση από το Δήμο εντύπου γνωριμίας με τον τόπο, την ιστορία του, το φυσικό του περιβάλλον, την κοινωνική-πνευματική-πολιτιστική κίνηση

Συζήτηση: υποστηρίζουμε ότι η επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων πρέπει να στηρίζεται στις τοπικές κοινωνίες, οι οποίες αειφορικά προσανατολισμένες, θα συνειδητοποιούν τις μελλοντικές συνέπειες των πράξεων και αποφάσεών τους. Θεωρούμε σημαντικό ότι οι αυριανοί δημότες του Αλίμου γνώρισαν τον τόπο τους μέσα από περιβαλλοντικά μονοπάτια που χάραξαν οι ίδιοι. Πιστεύουμε, τέλος, ότι προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που κινούνται σ' αυτό το πλαίσιο, πετυχαίνουν το στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς αφήνουν μια αισιόδοξη προοπτική για πιο **ευαισθητοποιημένες επόμενες γενιές**.

Βιβλιογραφία

- Γαλάνης Θεοφάνης, Το παιδί και το Μουσείο, Αθήνα, 1986
Γερουλάνος Μαρίνος, Αναμνήσεις (1867-1957), Καστανιώτη, 1995
Δρίκος Θωμάς, Οι πωλήσεις των οθωμανικών ιδιοκτησιών της Αττικής (1830- 1831), Τροχαλία – Δήμος Γλυφάδας, 1994
Frey K., Η μέθοδος project, Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1986
Κουτσός Νίκος, Περιβαλλοντικά μονοπάτια, Ιωάννινα, 1995
Λεοντσίνης Γεώργιος, Διδακτική της Ιστορίας (Γενική – τοπική ιστορία και περιβαλλοντική εκπαίδευση), Αθήνα, 1996
Λεοντσίνης Γεώργιος, Ιστορία – περιβάλλον και η διδακτική τους, Αθήνα, 1992
Ματσαγγούρας Ηλ., Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία & πράξη, Γρηγόρη, Αθήνα, 2000
Σμαράγδης Γεώργιος, Το Καλαμάκι (υπό έκδοση αρχαιακό υλικό), 2000
Φλογαΐτη Ευγενία, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1998

